

ge, petra, de qua fluxerunt aque, **Christus est appellatus.** Petra autem, inquit, erat **Christus.** Et **Petrus Apostolus** inter cætera ad Iudæos ait: **Hic est lapis, qui reprobatus est à uobis ædificantibus.** **Offensio ergo posita in Syon,** **Christus est.** **Syon uero altitudo est, siue ciuitas ipsa Hierusalem,** quæ propter notitiam dei non immerito excelsa dicta est, in qua saluator à deo patre suo positus prædicator, offensio factus est Iudæis, dum se filium dei prædicat, natus de spiritu sancto ex muliere. **Per corpus autem eius scandalum passi sunt, & dicebant: Nõne mater & fratres eius apud nos sunt? Quomõ ergo hic dicit, Quia de cælo descendit? Nolebant enim uerba gestis comparare, ut perinde agnoscerent non absurdum esse, quod dicebat de cælo se descendisse, quasi corpus operaretur, & nõ deus latens, operibus tamen se prodens in corpore.** **Petra ergo hæc scandalum est Iudæis & offensio, quæ petra sine dubio corpus intelligitur saluatoris. Hæc excisa sine manibus propterea, quasi sine uiro de spiritu sancto facta de uirgine est.**

CAPVT X.

Hatres uoluntas quidem cordis mei & obsecratio fit ad deũ pro illis in salutem. **Testimonium enim perhibeo illis, quod emulationem dei habent, sed nõ secundũ agnitionem.)** Quoniam à lege uult eos auferre credentes, quia uelamen est Iudæis, ne hoc odio Iudaismi facere uideretur, ostendit affectum suum circa illos: & legi dat multum, sed docet tempus iam seruandæ legis nõ esse: ac per hoc prouidere se illis uelle testatur, si modo audiant illum ac probent suum non esse inimicũ, quando & testimonium perhibet illis nobilitatis & traditionis paternæ. **Ignorantes enim dei iusticiam, & suam quærentes constituere, iusticię dei non sunt subiecti.)** Per ignorantiam dicit non illos credidisse in **Christum: æmulationem quidem dei habentes, sed uoluntate**

luntatem & consilium eius nescientes, contra deum agebant, quem se defendere testabantur. De his dicit, qui nō maleuolentia & inuidia, sed errore Christum non receperunt.

Acto. 3. Quibus & Petrus apostolus dicit: Scio fratres, quia per ignorantiam gessistis hoc malum, sicut & principes uestri. Ignorantes enim hunc esse Christum, quem promiserat deus, alterum expectandum dicebant. Huic iusticias suas, quas ex lege habebant, antepontes, qui est dei iusticia in fide. Iusticia enim ipse est, quia quod promiserat deus, in ipso impleuit. ¶ **Finis em̄ legis Christus ad iusticiam omni credenti.** Hoc dicit, quia perfectionē legis habet, qui credit in Christum. Cum enim nullus iustificaretur ex lege, quia nemo implebat legem, nisi qui speraret in promisso Christo, fides posita est, quæ crederet perfectionem legis, ut omnibus prætermisissis, fides satisfaceret pro tota lege & prophetis.

Leuit. 18

Moyses enim scripsit iusticiam quæ ex lege est, quia qui fecerit homo ea, uiuet in eis. Hoc dicit quia iusticia legis Moyfi reos illos non faciebat ad tempus, si seruaretur, id est uiuebant faciendo legē, debitores enim erāt. Hoc dictū est in Numeris & in Leuitico. ¶ **Que aut̄ ex fide est iusticia, sic dicit, Ne dixeris**

Deut. 30

in corde tuo, Quis ascendit in cælum? Hoc in Deuteronomio dictum est, quod hic interpretatur in Christo, dicens: ¶ **Hoc est Christū deducere. Aut quis descendit in abyssum, id est Christū ex mortuis reducere.** Hoc propriū apostoli est. Itaq; iusticiam hanc dicit esse fidei, si nō dubitetur de spe dei quæ in Christo est, ne diffidēs dicat: Quis potuit ascendere in cælum? quia ideo passus est, ut expoliatis inferis uirtute patris, deuicta morte resurgēs cum animabus ereptis in cælum ascenderet. Omnis enim quicumq; uiso saluatore apud inferos sperauit de illo salutem, liberatus est, Petro apostolo hoc testante. Dicit enim, quia & mortuis prædicatus est. Qui de his ergo in corde suo non dubitat, iustificatus est ex fide. Ex lege autem iustificari timor facit. Timet enim legem, quia uidet illam pœnam inferre peccantibus. Ideo non magna iusti-

Iusticia legis est, nec meritum collocat apud deum, sed ad præfens: fides autem, quia incredulis iusticia est, mercedem habet apud deum, de quo quod non uideatur speratur. ¶ Sed quid dicit scriptura? Propè est uerbū in ore tuo, & in corde tuo.) Hoc scriptū est in Deuteronomio, quia non est longe ab animo nostro uel ore, quod nobis dicitur ut credamus. Quāuis enim oculis non uideatur, à natura tamen animorum & loquendi ratione nō discordat quod credimus. In ipsa enim natura inserta sunt uelut semina, quæ auditu & uoluntate exculta, fructificant testimonium creatoris. ¶ Hoc est uerbum fidei, quod prædicamus.) Nullum opus dicit legis, sed solam fidem dandam in causa Christi. ¶ Quia si confitearis in ore tuo Christum dominū Iesum, & credideris in corde tuo quod deus illum excitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iusticiam, ore autem confessio fit ad salutem.) Quæ quæ superius locutus est, hic illa manifestauit, hanc esse regulā fidei, credere dominū esse Iesum, & non erubescere profiteri, quia deus illum ex mortuis reducens, deduxit illum in cælum cum corpore, unde uenerat incarnandus, ne incurrat sententiam euāgelicā dicentem: Multi, inquit, ex principibus crediderunt in Iesum, sed palam nō profitebantur propter Iudeos. Maluerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriā dei. ¶ Dicit enim scriptura per Esaiam: Omnis qui credit in illum, non confundetur.) Cum examen cœperit fieri omnium rerum in die iudicij, & omnia falsa cōmenta uel dogmata in confusionem deduci, tunc in Christum credentes tripudiabunt uidētes omnibus manifestari: quia quod crediderunt, uerum est & prudens, quod putabatur stultum. Aspicient enim inter ceteros se solos gloriosos & prudentes, qui estimati fuerant contemptibiles & stulti. Illic est enim uera probatio, ubi remuneratio & cōdemnatio. ¶ Non est enim distinctio Iudæi & Græci.) Generaliter omnes aut confundi propter diffidentiam dicit, aut sublimari causa credulitatis: quia sine Christo apud deum nulla salus est, immo pœna est aut mors.

Deut. 10

Ioan. 12

Esai. 28

Nec

Nec enim Iudæos commendare poterit prerogatiua patrum aut legislatio, qui meritum & promissionem patrum non receperunt. Gentes autem nullum habent testimonium, quo uel secundum carnem commendentur, nisi credant in Christum. ¶ Nam idē dominus omnium, diues in omnibus qui inuocant illum.) Manifesti est ad omnes hoc pertinere, siue Iudæos siue Græcos: quia sine uocatione domini Christi nemo uiuit apud deū. Cū ergo omnium dominus sit, consentiēte Petro Apostolo, & dicente: Hic est, inquit, omnium dominus, diues tamen non est, nisi in his qui inuocant illum, quia ipsi accipiēt remunerationem. Per fidis uero non est diues, quia participes non sunt honorū eius. Neq; em̄ accipiēt quod daturum illum non crediderunt, & tamen non dixit deum diuitem credentibus, sed inuocantibus illū, ut postq̄ credidit, non desinat animus id postulare, quod à deo semper doctus est postulandum. Quia in Euangelio Lucę dicit, propter aduersariū, quia subtilis & uersutus est, semper orandum esse. Credentibus autem sola datur remissio peccatorum. Sequitur autem ut precibus deditus, liberetur à malo, & possit cōsequi quod promissit deus toto corde uigilantibus. ¶ Omnis enim, quicumq; inuocauerit nomē domini, saluus erit.) In Michæa dictum est: Ipse deus, qui uisus est Moysi, dicit: Nomen mihi dominus. Hic est filius dei, qui ideo & angelus & deus esse dictus est, ut non ipse esse, à quo sunt omnia putaretur, sed hic esse, per quē sunt omnia, ut ad id pertineat, quia deus dictus est quod unum sunt pater & filius. Angelus autē ad hoc, quia nuncius promissæ salutis est, missus à patre: & missus ideo dicitur, ut nō ipse pater esse credatur, sed ab eo genitus: ideoq; quicumq; inuocauerit nomen domini, saluus erit. Hoc sensu & Moyses locutus est: Quicumq; ait, non audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe. Si ipse est omnium dominus, ipse inuocatur à seruis. Et quia uerus est, adiecit:

Luce. 18

Deut. 18

Quomodo ergo inuocabunt, in quem non crediderunt? Certe Christo nō credunt Iudæi ipsi quem

quem dixit dominū. Hoc sequitur quod supra dixi, quia prius credendum est ut sit fiducia postulandi. ¶ Aut quomodo credent ei quem non audierunt? Apertum est nō posse credi illi, cui obedientia denegatur. ¶ Quomodo autem audient sine prædicante? Nec hoc obscurum est, quia qui prædicanti resistit, autorem eius non recipit.

¶ Aut quomodo prædicabūt, nisi mittantur? Neq; istud recipit quæstionem, quia non erunt ueri apostoli, nisi à Christo mittantur: nec poterunt prædicare sine autore: nulla enim his signa uirtutum perhibent testimonium.

¶ Sicut scriptum est: Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona. Hoc propheta dicit Naum. Pedes dicendo, aduentum significat apostolorū circumeuntium mundum, & regnum dei aduentare prædicantium. Aduentus enim ipsorum illuminabat hoīes, uiam ostendens qua itur in pace ad deum, quam primū Ioannes baptista uenerat præparare.

Hæc pax est, ad quam festinant credentes in Christū. Deniq; sanctus Symeon, quia in mundo discordia erat, lætus in ortu Saluatoris: Nunc, ait, domine dimittis seruum tuum in pace, quia regnum dei pax est.

¶ Omni enim amputata discordia, omnes uni deo genu flectunt. Deniq; Hierusalē superior ciuitas pacis interpretatur, quæ est mater nostra. ¶ Sed non omnes obediunt Euangelio. Verum est, quia quāuis illustretur mundus splendore disciplinæ dominicæ, sunt tamen qui repugnēt, qui lumē tenebras uocant.

Horum em̄ sic errore acies obtunsa est mentis, ut nec ueri luminis recipiant splendore. Quos accusat Euangelium, dicens: Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non cōprehenderunt. ¶ Esaias enim dicit: Domine, quis credidit auditui nostro?

Hoc est, quis credidit quæ audiimus abs te, & loquimur? Firmavit Iudæos esse prophæticō exemplo contradicōres Euangelicæ ueritatis. Lex enim Iudæos increpat, quia sicut fuit apud ueteres, ita & nunc est. Hunc enim numerum non tangit, qui fidē non recipit.

¶ Ergo fides ex auditu, auditus autem per uerbum Christi. Manifestum est, quia nisi dicatur ali-

quid.

Naum. 1
Esa. 52.

Luca. 2

Ioan. 1
Esa. 53.

quid, nec audiri potest, nec credi. ¶ **Sed dico: Nunquid nō audierunt?**) Hoc est, audierunt, & credere noluerunt.

Quāuis enim fides ex auditu fit, sunt tamen qui audientes non credunt. Audiunt em̄ & non intelligunt, quia

Psalm. 78

malevolentia obcæcatur est cor illorum. ¶ **In omnem**

terram exiit sonus eorum, & usq; ad fines orbis terræ uerba illorum.) Usque adeo prædicationem dei à Iudeis auditam esse testatur, ut etiam impletum orbem diuina annunciatione pronūciet. Ipsa enim fabrica mundi prædicat creatorem. Quod enim **Psalmographus** de creatura dixit, hoc **Apostolus** de **Euangelistis**. Quia ubiq; audita est, & peruenit in omnem locum prædicatio nominis **Christi**. Vbi enim præsentia hominis prædicatis defuit, sonus tamen & fama peruenit, sicut peruenerat opinio factarū uirtutū in **Aegypto** ad omnes gentes, teste **Raaberetrice**.

Si enim in omnem locum peruenit, non potuerunt non audire Iudæi apostolicam prædicationem, ut nemo ex his excusatus sit à crimine diffidentia. ¶ **Sed dico: Nunquid Israël non cognouit?**) Hoc est, cognouit:

ne quia per supra dicta testimonia genus Israël incredulitatis causa arguit, cum dolore de omnibus Israëlitis queri uideretur, non negat **Israël** cognouisse & assecutum esse, quod illi promissum fuerat in lege: sed eum qui spiritu magis Israël est q̄ carne, quem & deus præscierat crediturum. Omnes enim audierunt, & non omnes crediderunt. ¶ **Ideo primus Moyses dicit.**) In **Cantico**

Deut. 32

Deuteronomij. ¶ **Ego ad æmulationem uos adducam in non gentem, in gentem insipientem, in iram uos mittā.)**

Indignantis uerba sunt, propter quod semper diffidentes inuenti sunt Iudæi, & omnibus malis unam assignat generationem & causam, dum præsentis increpat ibidem, tangit magis futuros, ad quos hoc pertinet. Omnium enim horum una damnatio est, si permanent in diffidentia. **Æmulatio** ergo illis data est inuidentiæ, dum uident gentem, quæ prius, quia sine deo fuit, sensu bruta erat, deum suum appellare, qui fuerat Iudæorum, & donum illis promissum assecutā, per quā zelū passi, iracun-

dia

dia distenderentur, ut maliciæ & incredulitatis suę mercedem exoluerent. Nulla enim res sic consumit hominem nisi zelus, quem ideo deus ultorem posuit incredulitatis, quia graue peccatum est. **Nam semper in ira missi excruciantur, quando audiunt legē & prophetas ad nos pertinere, qui in Christū credim⁹.** ¶ **Esaias audit & dicit, Palām factus sum non querentibus me, & inuentus sum inter eos qui me non interrogabant.** Quoniā supra uerbis Moysi usus est de exclusionē Iudeorum, ad hoc quoque Esaię prophetę exemplum subdidit, ut de eius persecutione apertius doceret deum expulsis Iudæis, ultrō gentibus gratiā obtulisse ad opprobriū & necem Iudæorū. Hęc enim Esaias propheta, ex persona Christi testatur. ¶ **Ad Israēl autem quid dicit? Tota die expandi manus meas ad populum non credentem & cōtradictē.** Hic Israēl carnalis est, Hoc est Abraę filij, sed nō secundū fidē. Nā Israēl uerus & spiritalis est, q̄ credēdo uidet deū. Tota die, semp̄ significat. Semp̄ em̄ correcti sunt, p̄pterea increpantur nō credituri, ut sciant q̄ ipsi sibi causa sunt perditionis. Potest hoc & de saluatore accipi, qui in cruce extensis manibus, interficientium eum peccatum arguit. Causa enim illa clamat sceleratum facinus Iudeorum: superius quod uisus sit dicere Esaias de his qui deī fuerant inimici, ostendit hos amicos futuros, & eos qui Israēlitę dicebantur, propter quod inobedientes erant, ut inimicos abiiciendos.

Dico igitur, **Nunquid repulit deus hęreditatem suam? Absit.** Quia populum Israēl incredulum ostendit, nunc ne omnem Israēl dixisse diffidentem putaretur, ostēdit nō repulisse deū hęreditatē suā, quam præsciūt: id est, filios Abraę, quos fideles sibi futuros scit. Nec enim promitteret eis regnum, si sciret nullū ex his crediturū. Hęreditas ergo domini iuxta legē filij sunt Abraę, sed credentes. ¶ **Nā & ego Israēlita sum ex semine Abraę, de tribu Benjamin.** Exēplo suo docet partem Israēl saluatam, quam præsciūt deus saluandam, aut adhuc posse saluari: & partē Israēl propter iugē diffidē-

Ioan. 17

3. Reg. 19

tiam perditioni deputatam. ¶ **Non repulit deus plebem suam, quam præscit.**) Hoc est quod dicit saluator: Pater quos dedisti mihi, custodiui, & nemo ex his perijt, nisi filius perditionis. Ita & hi quos præscit deus credituros, nemo ex his à promissione repulsius est, quia hic factum est, sicut præscit deus futurum. ¶ **An nescitis in Helia quid dicit scriptura, quomodo postulat deum cōtra Israël: Domine prophetas tuos occiderunt, altaria tua effoderunt, & ego relictus sum solus, & quæerunt animam meam? Sed quid dicit illi responsum diuinum? Reliqui mihi septem milia uirorum, qui nō curauerunt genua ante Baal.**) Aperta sunt hæc. Ostendit enim non solum Heliam remansisse, qui deuotus deo non adorauerit idola, sed & multos qui in fide dei permanerunt, sicut & ex Iudæis non pauci crediderunt. Huic rei historia cōgruit, quia multi per speluncas occultati sunt propter Achab regem Samaritæ, & Iezabel uxorem eius, qui pseudoprophetis credentes, dei prophetas persequabantur, & populum ad idolatriam hortabantur. ¶ **Sic igitur & in hoc tempore reliquæ secundum electionem gratiæ saluæ factæ sunt.**) Hoc est, ita inquit, & nunc hi remanserunt in legis promissione, recedentibus multis quos ante præscit deus. **Qui enim susceperunt Christum quasi in lege promissum, hi in lege steterunt: qui enim nō illū receperunt, à lege recesserunt.** Ideo credentes reliqui dicuntur, hoc est, remanentes in lege. ¶ **Si autem gratia, iā nō ex operibus.**) Manifestum est, quia gratia donum dei est, nō debita merces operibus, sed gratuita ratione, misericordia interueniente, concessa. ¶ **Alioquin gratia iā non est gratia.**) Verum est, quia si merces est, non est gratia. Sed quia merces non est, sine dubio gratia est: quia ueniam dare peccantibus non est aliud quàm gratia, & his qui non requirunt, sed offertur illis ut credant. Duplex ergo gratia est, quia hoc competit deo, qui abūdat misericordia, ut & requirat quos gratis curret.

Quid ergo? Quod quærebat Israël, hoc non est consecutus, electio autem cōsecuta est.) **Israëlitæ**

Ita hi carnales sunt, qui ex operibus legis iustificari se putantes, non adepti sunt ut iusti essent per fidem apud deum. Præterea cum omnes rei sint per legem, quia maledictus omnis qui non permanserit in omnibus que scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Qui autem per fidem iustificari se crediderunt, consecuti sunt electionem, ut iustificati filij dei fierent, memores scripturæ dicentis, Quia iustus ex fide uiuit, id est, non ex lege. **Cæteri uero excæcati sunt, sicut scriptum est.** Hoc subiectum in **Esaia** legitur. **¶ Dedit illis deus spiritum compunctionis, oculos ut non uideant, & aures ut non audiant, usque in hodiernum diem.** Et **Dauid** dicit: **Fiat mensa corum in laqueum & in captiorem, & in scandalum, & in retributionem illis.** Obscurentur oculi eorum ut non uideant, & dorsum illorum semper incurua. Ideo mensam maledicit malorum, quia illic decipi solent innocentes. **¶ Dolo enim uocantur ad conuiuium, ut perimantur, quia sic & Amnon filius Dauid** deceptus est a fratre suo **Abessalon**, & malignus **Olofernes** per epulum, sanctam **Iudith** putauit se posse decipere, & in mensa scelerati **Herodis** sæuierunt maligni in caput **Ioannis** prophetæ. **Vnus** sensus est duorum prophetarum de huiusmodi hominibus, qui ab initio infidi & repugnantes inuenti sunt hostes bonorum. Sed aliqui illorum emendati sunt & correcti, licet tarde: quidam uero in pertinacia manentes, seueritatem sententiæ non euaserunt in perpetuum curuati, hoc est excæcati, ne de cætero possint ueritatis uiam aspicerere, quam maleuolentiæ aspernati fuerant, declinantes ab ea, & ad salutis gratiã peruenire. **¶ Qui enim, cum intellexisset, credere noluit, id debet consequi quod uult, ne de cætero possit fidem recipere, & saluari.** **Exempla** igitur prophetarum supradicta duplicem continent sensum: duobus enim modis decreta sunt & scripta. **Duo** etenim genera hominum hic continentur: unum est quod maleuolentiæ suæ causa excæcatur in sempiternum, ne saluetur. **Sunt** etenim pessimæ uoluntatis usque adeo, ut intelligentes dicant se nescire quod audiunt. **Denique dicebant de saluatore: Quid est**

Deut. 27

Abacuc. 2

Ioan. 16

¶ I quod